

KARL (CARL) POSCH

Začetnik skupinsko-postopnega gospodarjenja v gozdovih Zgornje Gorenjske

1 UVOD

Na blejskem gozdnogospodarskem območju ima načrtno gospodarjenje z gozdovi dolgo in bogato tradicijo. O tem se je z dolgimi leti upravljanja nabralo veliko gradiva. Nepregledno arhivsko gradivo nam je končno uspelo urediti leta 2016 in predali smo ga v hrambo Gornjesavskemu muzeju na Jesenicah ter enoti Zgodovinskega arhiva v Kranju. Tako smo še z nekaterimi drugimi območji poskrbeli, da trenutno približno polovica arhivskega gradiva slovenskega gozdarstva trajno ne bo izgubljena. Čas bi bil, da se preostali dolžniki končno zbudili in poskrbeli za svoj dolg.

Urejen in pregleden arhiv odkrije razne zanimivosti v razvoju stroke. Snovalci gradiva so bili številni šolani gozdarji. Od njihove strokovnosti, prizadevnosti in sistematičnosti smo dobili veliko informacij, ko iščemo odgovore na številna vprašanja. Gozdarstvo upravlja z naravnim bogastvom, v katerem ima čas drugačno vlogo kot v življenju sodobnega človeka.

V gradivu smo našli tudi stare načrte Mežakle, Pokljuke in karto Jelovice, ki jih je izdelal gozdarski urad Kranjske industrijske družbe. Njihov avtor je bil Karl (Carl) Posch, o katerem dolgo nismo imeli uporabnih podatkov. Z brskanjem po internetu in kasneje še s pomočjo dr. Marka Mugerlija iz Gornjesavskega muzeja ter gozdarja koroške deželne zbornice Mariana Tomažaja, univ. dipl. inž. gozd., smo uspeli sestaviti Poschevo življensko pot. Tako popravljamo napako pozabe, ki se tako pomembnemu gozdarju ne bi smela pripetiti.

2 ŽIVLJENSKA POT GOZDARJA POSCHA

Karl Posch se je rodil 20. 2. 1862 v Bad Vöslavu, okraju Baden, južno od Dunaja. Na svet je prijel na železniški postaji, kjer je služboval in s številno družino stanoval oče Sigfried. Mama Marija, rojena Oswald, je v duhu takratnega časa ostala

doma. V vlogi gospodinje je skrbela za domača opravila in družino.

Konec leta 1869 je bila Poscheva družina ob popisu prebivalstva v Ljubljani. Bivala je v stanovanjskem delu železniške postaje, na naslovu Svetega Petra predmestje 118. Oče je bil na postaji zaposlen kot železniški skladiščnik.

Karl je 20. 10. 1878 na Dunaju začel študirati gozdarstvo. Že 11. 1. 1882 se je zaposlil v Kranjski industrijski družbi (KID) kot gozdarski pomočnik v gozdnem uradu na Javorniku. Kot začetnik je dobil 420 goldinarjev plače. 16. 4. 1883 je končal študij gozdarstva in KID mu je povečala plačo na 600 goldinarjev. Leta 1885 je opravil državni strokovni izpit in 31. 5. 1885 napredoval v nadgozdarja. Naslednje leto je odslužil vojaški rok. Po vrnitvi je 1. 7. 1887 napredoval v gozdarskega mojstra s plačo 900 goldinarjev. Konec leta 1887 je sestavil in napisal gozdnogospodarski načrt za enoto Mežakla.

V Tržiču se je 6. 2. 1888 poročil z domačinko Isabello Štefanijo Pollak (1866–1933). Mlada zakonca sta se nastanila v drugem nadstropju javorniške graščine. Še istega leta je v zimskem času napisal gozdnogospodarski načrt za enoto Pokljuka. 3. 2. 1889 se je družina povečala z rojstvom sina Karla. Pozimi istega leta je napisal žal trenutno izgubljen načrt za enoto Jelovica, nato je leta 1891 izdelal cenitev KID-ovih gozdov in konec leta zapustil službo.

Čez dve leti smo ga ponovno zasledili na mestu gozdarskega inženirja v gozdarskem oddelku deželne vlade Bosne in Hercegovine. 17. 8. 1894 se je družini pridružila novorojenka Ida, še vedno pa je bil zaposlen v gozdarskem oddelku. Tudi leta 1896 je bil na delu v Bosni, in sicer v Banja Luki.

Nato je sledila je premestitev v Bukovino (Ukrajina), kjer je prevzel delo gozdarskega asistenta. 11. 1. 1897 se je v Černovicah družina povečala z rojstvom hčerke Adelheid. Leta 1899 je sledila premestitev na direkcijo v Gorico in naslednje leto na enoto Idrija II, kjer je ponovno delal kot asistent.

Leta 1901 so ga premestili na Bled, kjer je prevzel vodenje blejske uprave. Leta 1902 se je včlanil v Kranjsko-primorsko gozdarsko društvo. Na Bledu je po službeni dolžnosti postal član cestnega odbora Bled.

Konec leta 1903 so ga premestili v Beljak, kjer je prevzel delo inšpektorja za agrarne operacije. Tam je napisal prvo knjigo z naslovom Melioracije planin in vedenje o gozdu. 30. 4. 1904 se je družini pridružila četrta novorojenka Elfriede. Leta 1907 Karla zasledimo med udeleženci 8. Mednarodnega poljedelskega kongresa na Dunaju (21.–25. 5. 1907). V tistem letu je ob pomoči Kluba poljedelskega in gozdnega gospodarstva izdal drugo strokovno delo, Za dvig pašništva v Avstriji. Delo je 15. 3. 1907 predstavil v prostorih kluba na Dunaju.

18. 5. 1910 se je Poscheva družina preselila v Gradec na Rechbauerstrasse 44. Leta 1912 je bil Karel kot gozdni mojster in dvorni svetnik povišan v viteški stan. Leta 1917 je bil v letopisu monarhije v Gradcu na mestu agrarnega inšpektorja. Pomladi leta 1923 se je upokojil, žal upokojitve ni dolgo užival. V Gradcu je 22. 12. 1923 umrl za posledicami možganske krvavitve. Čez dva dni so ga položili k zadnjemu počitku na pokopališču ob cerkvi svetega Petra.

3 STROKOVNO DELO

Leta 1871 je Kranjska industrijska družba od Viktorja Ruarda odkupila blejsko posest. Gozdarski urad na Javorniku je okrepila s prepoznavnimi gozdarji: Karlom Seitnerjem, Michaelom Buberlom, Ferdinandom Krenom in začela z načrtnejšim gospodarjenjem v gozdovih. Izgradnja železnice in Pantzovih žičnic je omogočila boljše izkoriščanje gozdov. S Poschevim prihodom leta 1882 so bili narejeni sodobni, dokaj podrobni načrti za Mežaklo, Pokljuko in Jelovico. Prva dva sta bila že predstavljena v GV, izvod tretjega pa je bil z veliko verjetnostjo izgubljen leta 1975 ob selitvi bohinske uprave v nove poslovne prostore. Avtor vseh načrtov je Karl Posch. Ob pregledovanju vsebine načrtov je čutiti veliko željo po iskanju odgovorov na številna vprašanja, ki bi gozdovom omogočila prijaznejši razvoj.

3.1 Skupinsko-postopno gospodarjenje

V načrtu Pokljuke je leta 1887 napisal priporočilo, naj se za večino gospodarskih gozdov predpiše skupinsko-postopno gospodarjenje z obhodnjo 100 let. Drevje so posekali po naslednjem postopku. Približno 20–30 let pred koncem obhodnje so pri sečnji odstranili vse poškodovano in slabo

Slika 1: Frate na Pokljuki (foto: družinski arhiv V. Papler-Lampe)

rastoče drevje. Intenzivnost tega poseka je bila približno 20 % od lesne zaloge. Po tej sečnji so v normalnih razmerah čakali deset 10 let, da je ob semenskem letu nastala bogata naravna nasemenitev. Po nasemenitvi so posekali polovico lesne zaloge na način, da so na golo posekali skupine drevja v obliki krogov. Ni pa podatka o velikosti posekanega kroga. Preostalo drevje so posekali, ko se je površina naravno pomladila. S tem navodilom so opustili gospodarjenje, ko so na golo posekali večje površine.

3.2 Ureditve gozdov

V obeh ohranjenih načrtih zasledimo podatek, da so vzporedno z gozdno inventuro na novo izmerili gozdove. Zaradi boljše preglednosti so enote razdelili na oddelke, ki so jih oštevilčili in jih poimenovali z lokalnimi krajinskimi imeni. Čeprav je bil načrt napisan v pisani gotici, je večina slovenskih imen čitljivo napisanih v latinici. Po zaslugi gozdarja Ferdinanda Krena, v vlogi odličnega geometra, smo dobili prve pregledne gozdarske karte. Meje kart za enoto Mežaklo in Pokljuko so po opisu izmerili s pomočjo trian-

gulacijske izmere z mizo, notranje meritve pa so potekale s pomočjo busole. Vse površine so izmerili z dvema polarnima planimetroma in so jih dvakrat kontrolirali. Natančne meritve so zanemarljivo odstopale od katastrskih podatkov.

3.3 Taksacijska dela

Taksacijska dela so predstavljala uvrščanje sestojev v starostne in debelinske razrede, ugotavljanje prirastka na posekanih deblih, polne premerbe sestojev tretjega debelinskega razreda, v katerega so bili uvrščeni sestoji z debelino, večjo od 30 cm, opisi sestojev in tal. Posebno pozornost so namenili ugotavljanju potrebam sajenja, saj so bili gozdovi še vedno prizadeti zaradi prejšnjega gospodarjenja.

3.4 Lokalne donosne tablice

V načrtu Pokljuke so v posebnem poglavju dodane lokalne donosne tablice. Podatke za tablice so pridobili iz 150 poskusnih ploskev, ki so jih izbrali v različno starih čistih smrekovih sestojih na različnih rastiščih. Dendrometrijske izmere so opravili na podrtem drevju, razrezanim na sek-

Slika 2: Tehtanje oglja (foto: F. Sevnik, Fototeka Tehniški muzej Slovenije)

cije. Tablice so bile narejene za pet vrednostnih razredov, ki so bi bili odraz različnih rastiščnih razmer, od katerih je odvisna njihova produkcijska sposobnost. Glede samih meril in izbranih metod ni ohranjenih podatkov. V donosnih tablicah so podatki o tekočem in povprečnem prirastku. Največji tekoči prirastek je bil ugotovljen v 40-letnih sestojih, in sicer 14 m³/ha. Naslednja podatka sta tekoči višinski prirastek in srednja sestojna višina. Najvišji višinski prirastek, 60 cm/leto, je bil ugotovljen v 30-letnih sestojih. Kot zanimivost dodajam najvišjo srednjo sestojno višino na koncu 120-letne obhodnje, ki je bila 24,5 m. Nato sledi podatek o deblovini glavnega sestoja, kjer je najvišja na koncu 120-letne obhodnje 840 m³/ha. Na koncu so dodali še podatek o številu drevja, kjer me osebno preseneča podatek, da je na koncu obhodnje še vedno več kot 800 dreves/ha. Podrobnejša analiza lokalnih donosnih tablic bi bila gotovo zanimiva raziskovalna tema.

3.5 Drugo

Oba načrta sta bila narejena za obdobje 20 let in obsegata poleg opisanega še bogat opis topografskih, zgodovinskih, lastninskih in splošno gospodarskih razmer v obeh enotah. Gozdove Pokljuke so razvrstili v dva obratovalna razreda: v prvega, nosil je oznako A, so uvrstili sestoje na strmih pobočjih in slabših tleh, v katerih so gospodarili na prebiralni način. Zanimiv je podatek, da so temu obratovalnemu razredu predpisali 120-letno obratovalno dobo s 40-letno pomlajevalno dobo. V bistvu je tak način gospodarjenja temeljil na individualnem prebiranju. Zdaj bi takim gozdovom pripisali varovalno vlogo. Gospodarske gozdove in njihove sestoje so uvrstili v obratovalni razred B, kjer so gospodarili s skupinsko-postopno sečnjo z obhodnjo 100 let. Na koncu vsakega načrta je izračun etata za predpisano obdobje. Za izhodišče izračuna v obratovalnem razredu A je bila uporabljena avstrijska kameralna taksa, v obratovalnem razredu B pa so izračuni izhajali iz podatkov o izmerjenih lesnih zalogah. Posek so izračunali na podlagi podatkov tekočega prirastka iz lokalnih donosnih tablic in ga porazdelili po petih dobnih razredih. Pri teh izračunih je bilo vedno prisotno načelo trajnosti. V navodilih za gospodarjenje je bilo poudarjeno, da je treba splo-

šna navodila smiselno prenesti v lokalne razmere. Sproščeno drevo z dobro razvito krošnjo ima še v pozni starosti (po 90. letu) pomemben svetlobni prirastek. Na Pokljuki so bile težave taradi gozdne paše. Avtor načrta jo je štel za veliko oviro pri razvoju gozdov. Naredil je poseben načrt paše, ki pa ni ohranjen. Na koncu načrtov sta omenjena še lov z naštetimi lovnimi vrstami divjadi in potrebno osebje za izvršitev predpisanih strokovnih nalog. Med Poschovo zapuščino smo odkrili nekaj zanimivih in natančnih skic gozdarskih objektov od upravne stavbe na Bledu do koč v revirjih. Skice so opremljene z žigom uprave, datumom nastanka in njegovim značilnim podpisom.

4 ZAKLJUČEK

S predstavitvijo Poschevega strokovnega dela in njegovih sodelavcev v gozdovih Zgornje Gorenjske želim osvežiti spomin na njihovo pozabljeno delo. Sodobni načrti s pridihom skupinsko-postopnega gospodarjenja ob upoštevanju načela trajnosti so se v naših alpskih gozdovih pojavili po letu 1886. Zbran in urejen arhivski material daje sorazmerno dober vpogled v razvoj gozdov Zgornje Gorenjske in v arhivu Gornjesavskega muzeja na Jesenicah čaka na zagnane raziskovalce. Karl Posch je bil s svojim širokim znanjem izjemna osebnost. V ohranjenih načrtih je pustil trajno sled v tej čudoviti pokrajini. Še dandanes se na Mežakli, Pokljuki in Jelovici srečujemo z mogočnimi sestoji, po katerih je hodil in usmerjal njihov razvoj.

5 VIRI

Pri sestavi tega članka sem se prebijal skozi številne vire, ki sem jih s sodelavci pregledal na spletnih portalih, objavljenih člankih v Gozdarskem vestniku, knjižici Gozdovi Kranjske industrijske družbe, starih načrtih Mežakle in Pokljuke, kronikah in drugih zapisih.

Alojz Budkovič